

Orzeczenie Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości w sprawie obowiązków Izraela jako mocy okupacyjnej

W dniu 18 grudnia 2024 roku Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych (UNGA) przyjęło **Rezolucję 79/232**, wnioskując o **opinię doradczą** od **Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości (ICJ)** w sprawie „*obowiązków Izraela w związku z obecnością i działalnością Organizacji Narodów Zjednoczonych, innych organizacji międzynarodowych oraz państw trzecich na Okupowanym Terytorium Palestyńskim (OPT) i w odniesieniu do niego.*”

W dniu 22 października 2025 roku ICJ wydał swoją **opinię doradczą**, omawiając ramy prawne regulujące obowiązki Izraela jako **mocy okupacyjnej** oraz jego odpowiedzialność wobec Organizacji Narodów Zjednoczonych, innych organizacji międzynarodowych i państw trzecich zaangażowanych w działalność humanitarną i rozwojową na OPT.

Trybunał **potwierdził swoją jurysdykcję** na podstawie **Artykułu 65 Statutu ICJ** oraz **Artykułu 96 Karty ONZ**, stwierdzając, że Zgromadzenie Ogólne było uprawnione do zwrócenia się o jego wskazówki. Odrzucił **zastrzeżenia**, że wniosek miał charakter polityczny lub pokrywał się z kwestiami rozpatrywanymi przez Trybunał w sprawie *Republika Południowej Afryki przeciwko Izraelowi (Zastosowanie Konwencji w sprawie Zapobiegania i Karania Zbrodni Ludobójstwa)*. Nie znajdując „**przekonującego powodu**” do **odrzucenia wniosku**, Trybunał podkreślił, że pytanie miało **charakter prawny** i mieściło się w pełni w jego funkcji doradczej.

Kluczowe jest podkreślenie, że **mandat ICJ w tej sprawie był interpretacyjny, a nie śledczy**. Trybunał **nie miał za zadanie weryfikować ani oceniać rzeczywistego postępowania Izraela**, lecz **wyjaśnić prawne obowiązki Izraela** na mocy prawa międzynarodowego jako mocy okupacyjnej i państwa członkowskiego ONZ. Chociaż Trybunał był świadomy licznych raportów ONZ i mediów zarzucających naruszenia w Gazie i na Zachodnim Brzegu, nie oceniał ani nie orzekał w tych sprawach niezależnie. Informacje kontekstowe przedstawione tutaj dotyczące działań Izraela i warunków humanitarnych **nie pochodzą z samej opinii doradczej**, lecz z **publicznie dostępnych i dobrze udokumentowanych źródeł**, które pomagają zilustrować znaczenie i powagę ustaleń Trybunału.

Izrael jest mocą okupacyjną

ICJ potwierdził, że **Izrael pozostaje mocą okupacyjną w Strefie Gazy i innych częściach Okupowanego Terytorium Palestyńskiego** w rozumieniu **Artykułu 42 Regulaminów Haskich z 1907 roku** oraz **Czwartej Konwencji Genewskiej z 1949 roku**, pomimo tzw.

„wycofania” w 2005 roku. Chociaż Izrael wycofał wtedy swoją stałą obecność wojskową i osiedla z Gazy, Trybunał zauważył, że Izrael nadal **sprawuje efektywną kontrolę nad granicami, przestrzenią powietrzną, wodami terytorialnymi, rejestrem ludności i kluczową infrastrukturą**, utrzymując tym samym stopień władzy, który definiuje okupację w świetle prawa międzynarodowego.

Trybunał wyjaśnił, że to **efektywna kontrola**, a nie **fizyczna obecność wojsk**, określa istnienie okupacji. W związku z tym Izrael **ponosi pełen zakres obowiązków prawnych** mocy okupacyjnej, w tym **obowiązek ochrony ludności cywilnej**, zapewnienia **porządku publicznego i bezpieczeństwa** oraz poszanowania **suwerenności i praw ludności okupowanej** na mocy międzynarodowego prawa humanitarnego i praw człowieka.

Obowiązek dbania o dobro ludności cywilnej

Na podstawie **Artykułów 55 i 56 Czwartej Konwencji Genewskiej** moc okupacyjna **ponosi podstawową i bezpośrednią odpowiedzialność** za zapewnienie **zaopatrzenia w żywność, opieki medycznej i zdrowia publicznego** ludności pod jej kontrolą. Są to **obowiązki bezwarunkowe**, które należy wypełnić **na koszt okupanta**.

Tylko wtedy, gdy moc okupacyjna **rzeczywiście nie jest w stanie** zapewnić potrzeb ludności, może przyjmować i ułatwiać operacje pomocy humanitarnej prowadzone przez inne państwa lub bezstronne organizacje humanitarne. Nawet wtedy **Artykuł 59** zobowiązuje ją do „**zgody i ułatwiania**” takich operacji „**wszelkimi dostępnymi środkami**”. Jakakolwiek **przeszkoda lub ograniczenie** działań pomocowych jest sprzeczna z Konwencją i, jeśli prowadzi do niedostatku lub głodu, może stanowić **poważne naruszenie i zbrodnię wojenną** na mocy międzynarodowego prawa zwyczajowego.

Opinia Trybunału określa te obowiązki w abstrakcyjnych kategoriach prawnych; **nie ocenia postępowania Izraela** w Gazie. Niemniej jednak obszerne raporty ONZ i organizacji humanitarnych udokumentowały powszechne ograniczenia w dostępie do żywności, paliwa i zaopatrzenia medycznego — warunki, które ściśle odpowiadają prawnym zakazom opisanym przez ICJ.

Zakaz głodzenia i karania zbiorowego

ICJ potwierdził, że **głodzenie ludności cywilnej jako metoda prowadzenia wojny jest absolutnie zakazane** na mocy **Artykułu 54 Protokołu Dodatkowego I (1977), Artykułów 55–59 Czwartej Konwencji Genewskiej** oraz **Reguły 53 międzynarodowego prawa humanitarnego zwyczajowego**. Zakaz ten obejmuje wszelkie polityki lub działania, które pozbawiają ludność cywilną przedmiotów niezbędnych do przetrwania, w tym żywności, wody, paliwa i lekarstw.

Chociaż Trybunał nie oceniał dowodów postępowania na miejscu, wyjaśnił, że **celowa obstrukcja pomocy lub manipulacja podstawowymi zasobami** może stanowić **poważne naruszenia i zbrodnie wojenne** na mocy prawa międzynarodowego. **Standard prawny** jest zatem jasny, nawet jeśli Trybunał sam nie zastosował go do okoliczności faktycznych.

Niezależne raporty agencji ONZ i organizacji humanitarnych wskazują, że ograniczenia nałożone na Gazę doprowadziły do **ostrego głodu i załamania medycznego**. Chociaż te relacje nie były badane przez Trybunał, ilustrują **rodzaj sytuacji, do której bezpośrednio odnosi się rozumowanie prawne ICJ** — taką, w której celowe pozbawienie podstawowych dóbr stanowiłoby **użycie głodzenia jako metody wojny** oraz **formę karania zbiorowego**, zakazaną na mocy **Artykułu 33 Czwartej Konwencji Genewskiej**.

Trybunał potwierdził również, że takie zakazy są **nienaruszalne**. Nawet w sytuacjach konfliktu zbrojnego lub uzasadnionych obaw o bezpieczeństwo **państwa nie mogą powoływać się na argumenty bezpieczeństwa, aby usprawiedliwić naruszenia norm bezwzględnie obowiązujących w prawie międzynarodowym**, w tym zakazów głodzenia, karania zbiorowego i odmowy prawa do samostanowienia. Te obowiązki są **absolutne i wiążące**, niezależnie od okoliczności wojskowych lub politycznych.

Obowiązki jako państwo członkowskie Organizacji Narodów Zjednoczonych

Jako **państwo członkowskie ONZ** Izrael jest zobowiązany do **działania w dobrej wierze** we współpracy z Organizacją na podstawie **Artykułów 2(2) i 2(5) Karty ONZ** oraz do poszanowania **przywilejów i immunitetów** Organizacji Narodów Zjednoczonych, jej agencji i personelu na podstawie **Artykułu 105 Karty** oraz **Konwencji z 1946 roku w sprawie Przywilejów i Immunitetów Organizacji Narodów Zjednoczonych (CPIUN)**. Te zabezpieczenia pozostają w mocy podczas konfliktów zbrojnych i okupacji.

ICJ potwierdził, że Izrael musi **szanować i chronić personel, mienie i obiekty ONZ** oraz **pozwalać i ułatwiać działalność agencji ONZ**, zwłaszcza tych zaangażowanych w pomoc humanitarną, takich jak **UNRWA**. Trybunał nie wydał ustaleń dotyczących konkretnych incydentów, ale podkreślił, że ingerencja w operacje ONZ lub ataki na jej personel stanowiłyby **poważne naruszenia międzynarodowego prawa humanitarnego**.

Dla kontekstu, źródła ONZ podają, że między **październikiem 2023 a końcem 2025 roku ponad 190 pracowników ONZ** — niemal wszyscy z UNRWA — **zginęło w operacjach wojskowych Izraela w Gazie**, co stanowi **najwyższą liczbę ofiar wśród personelu ONZ** od 1945 roku. Kompleksy i szkoły ONZ, których współrzędne zostały przekazane władzom izraelskim, były wielokrotnie atakowane. Chociaż ICJ nie oceniał tych faktów, jego opinia określa ramy prawne, w których takie działania muszą być oceniane.

Izrael nie może utrudniać samostanowienia narodu palestyńskiego

Prawo narodów do samostanowienia jest **normą bezwzględnie obowiązującą w prawie międzynarodowym (jus cogens)** i kamieniem węgielnym systemu Karty ONZ. Odzwierciedla się ono w **Artykułach 1(2) i 55 Karty ONZ, Artykule 1** zarówno **ICCPR**, jak i **ICESCR**, i jest uznawane za obowiązek **erga omnes** wobec całej wspólnoty międzynarodowej.

W swojej opinii doradczej z 2025 roku Trybunał orzekł, że Izrael **nie może utrudniać narodowi palestyńskiemu korzystania z tego prawa**, w tym poprzez **utrudnianie operacji ONZ lub państw**, które wspierają ich dobrobyt i rozwój. Rozszerzenie izraelskiego prawa krajowego lub kontroli administracyjnej na OPT, jak ustalił Trybunał, jest **niezgodne z tymi obowiązkami** i utrudnia palestyńskie samorządy.

ICJ przypomniał swoją **opinię doradczą z 2024 roku**, która uznała **izraelskie osiedla na Zachodnim Brzegu za nielegalne** i zażądała od Izraela **zaprzestania ekspansji, ewakuacji istniejących osiedli i zapewnienia reparacji**. Chociaż opinia z 2025 roku nie badała późniejszych wydarzeń, publiczne dane wskazują, że Izrael **kontynuuje rozbudowę osiedli**, a przywódcy polityczni **publicznie popierają aneksję**. Te obserwacje, zaczerpnięte z zewnętrznych raportów, dostarczają kontekstu do zrozumienia ciągłej erozji samostanowienia Palestyńczyków w świetle wcześniejszych orzeczeń Trybunału.

Wniosek

Opinia doradcza Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości z 2025 roku stanowi kluczowe potwierdzenie prawnych obowiązków regulujących obecność Izraela na Okupowanym Terytorium Palestyńskim. Wyjaśniła, ale nie rozstrzygnęła, obowiązków Izraela jako mocy okupacyjnej, państwa członkowskiego ONZ i uczestnika międzynarodowego porządku prawnego. Rola Trybunału polegała na **określeniu prawa**, a nie na **ocenie dowodów czy przypisaniu odpowiedzialności** — rozróżnienie to zachowuje bezstronność sądową, oferując jednocześnie wiążącą interpretację norm międzynarodowych.

Niemniej jednak opinia dostarcza **jasnych ram prawnych**, w których działania Izraela mogą być oceniane przez inne kompetentne organy. Ustanawia, że:

- Izrael pozostaje **mocą okupacyjną** w Gazie i na Zachodnim Brzegu;
- Ponosi **główną odpowiedzialność** za dobrobyt ludności cywilnej;
- Musi **szanować operacje ONZ i chronić personel humanitarny**;
- Nie może **utrudniać samostanowienia Palestyńczyków**; oraz
- Musi **powstrzymać się od wszelkich działań równoznacznych z głodem, karaniem zbiorowym lub aneksją**.

Trybunał potwierdził również, że **te obowiązki są absolutne i nienaruszalne**. Względy bezpieczeństwa, bez względu na ich powagę, **nie mogą zgodzić z prawem uchylać norm bezwzględnie obowiązujących**, takich jak zakazy głodzenia, karania zbiorowego i odmowy prawa do samostanowienia.

W świetle ustaleń ICJ oraz rosnącej liczby dowodów dotyczących warunków w Gazie i na Zachodnim Brzegu, **Zgromadzenie Ogólne ONZ powinno teraz rozważyć zwrócenie się do Międzynarodowego Trybunału Karnego (ICC) o ocenę postępowania Izraela w świetle środków tymczasowych z 2024 roku, opinii doradczej z 2024 roku oraz opinii doradczej z 2025 roku**. Taka inicjatywa przesunęłaby fokus z wyjaśnienia na **odpowiedzialność**, zapewniając, że naruszenia norm bezwzględnie obowiązujących podlegają kontroli sądowej.

Ponadto Zgromadzenie Ogólne mogłoby rozszerzyć to dochodzenie, aby uwzględnić **obowiązki organów ONZ i samych państw członkowskich**, oceniając, czy ich działania — lub ich brak — spełniają standardy dobrej wiary i współpracy wymagane przez Kartę ONZ i prawo międzynarodowe.

Orzecznictwo ICJ dostarcza zatem nie tylko stwierdzenia prawa, ale także **ścieżki do jego egzekwowania**. Podtrzymanie tych orzeczeń jest niezbędne dla zachowania integralności prawa międzynarodowego, wiarygodności Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz uniwersalnych zasad sprawiedliwości i człowieczeństwa, na których opierają się obie te instytucje.